

WILDE

IN HET IN FLANDERS FIELDS MUSEUM

1914

Ule Pauwels woont samen met haar vader, moeder en haar drie jongere broers op een boerderijtje in Cruyshautem. Ze wordt binnenkort veertien en gaat dienen bij de dorpsdokter. Hier gaat een heel nieuwe wereld voor haar open, een wereld vol boeken, schilderijen, muziek. Maar dan vallen de Duitsers België binnen en wordt haar vader opgeroepen. Bijna iedereen uit het dorp vlucht naar Frankrijk, ook Berten, haar vriendje, en zijn ouders. Haar moeder wil echter de boerderij en de dieren niet achterlaten. Maar de Duitse pletwals is niet te stoppen. Dus vertrekken ze ook, naar de Westhoek bij nonkel Siel en tante Clara. Ze halen het nog net: vlak achter hen wordt de frontlijn gesloten en stroomt de IJzervlakte onder. Terugkeren naar huis is onmogelijk geworden. De oorlog zakt weg in de modder. De rust keert terug, of toch voor een tijdje. Want als de Duitsers in april 1915 gifgas gebruiken, zijn ze ook in Elverdinghe niet meer veilig en vluchten ze verder weg van het front. Het wordt voor Ule een lange tocht vol gevaar, liefde en vriendschap. Maar ook een tocht naar zichzelf.

Duiding 'wandelwerkboekje'

Met dit 'wandelwerkboekje' leidt Ule je aan de hand van haar dagboek doorheen het In Flanders Fields Museum (zie grondplan p. 10). De bijhorende opdrachten helpen je om wat dieper op het verhaal in te gaan.

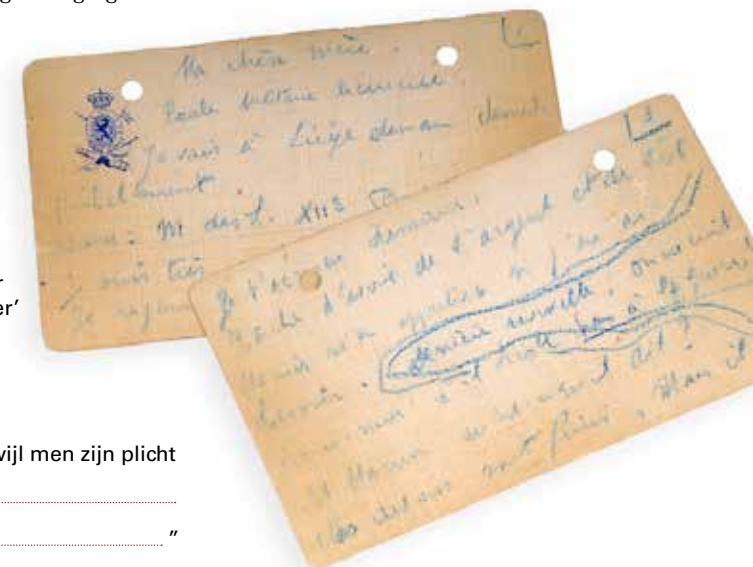
ULE IN HET IN FLANDERS FIELDS MUSEUM

Inval ⁴

DAGBOEKFRAGMENT ULE
CRUYSHAUTEM, WOENSDAG 5 AUGUSTUS 1914

De Duitsers zijn gisteren dus, zoals iedereen had gevreesd, ons land binnen gevallen. Nu is het dus echt oorlog. Er is al fel gevochten aan de grens met Duitsland. Maar onze Belgische soldaten hebben de bruggen over de Maas laten springen, om de inval van de Duitsers te stoppen. Ik mag van dokter Jan tijdens mijn halfuurtje middagpauze nu elke dag zijn krant lezen en die daarna meenemen naar huis. Zodat moe die ook kan lezen. Dit staat vandaag dus op de voorpagina van Het Laatste Nieuws: "HET DUITSCHE LEGER IN BELGIË. Rond 9 uur heerste er reeds grote drukte rond het Koninklijk Paleis en het Paleis der Natie, waar de verschillende korpsen der Burgerwacht, voorzien van hun standaards, toekwamen om de Koningstraat, Wetstraat en Hertogstraat langs weerskanten te bezetten. Voor het Paleis bevonden zich de erewacht der burgerwacht evenals de boy-scouts in volledig getal. Middelerwijl was een dichte menigte samengestroomd, welke zich in een grote zenuwachtige spanning bevond." En wat verderop zegt onze koning: "Indien onze hoop beschaamd wordt, indien we weerstand moeten bieden aan de vijandelijke inval van ons grondgebied, en onze bedreigde haarden moeten verdedigen, zal deze zo harde plicht ons gewapend vinden en besloten tot de grootste opofferingen." Waarop blijkbaar een "luidruchtige instemmingsbetuiging" weerklonk.

Opdracht

Simon Hazard was blijkbaar bereid om 'het grootste offer' te brengen. Vul de tekst aan die hij in een brief naar z'n moeder stuurde.

"Het is beter te sterven terwijl men zijn plicht volbrengt, dan .....

....."

Vlucht 6

DAGBOEKFRAGMENT ULE
CRUYSHAUTEM, DINSDAG 13 OKTOBER 1914

De kogel is door de kerk. Moe is deze middag bij memee Lieze en tante Leonie geweest en heeft besloten dat wij morgen met Stula, Bella, Mirza en Bolster naar de Westhoek trekken. Naar tante Clara en nonkel Siele in Elverdinge. Die zullen ons wel een tijdje opvangen. Van zodra het weer wat rustiger is geworden keren we dan terug naar hier.

Opdracht

Richard Wybouw van Middelkerke sloeg op de vlucht naar Frankrijk. Beluister zijn verhaal.

Tijdens het vluchten raakten verschillende kinderen hun familie kwijt. Het tijdschrift 'Panorama' publiceerde foto's van kinderen die hun ouders zoeken. Vervolledig hun namen. (*Open de rode laden*).

Maria Margaret .....

Edouard Arthur .....

Karel Mauritius .....

Duitse wandaden 7

DAGBOEKFRAGMENT ULE
IEPER, DINSDAG 20 OKTOBER 1914

Eindelijk heb ik de tijd om in mijn dagboek te schrijven. Maar het is niet meer zoals vroeger, toen ik dacht dat ik met mijn potlood de pinhelmen en het Vreselijke Beest op afstand kon houden. Sinds eergisteren zitten we immers midden in deze vreselijke rotoorlog en zijn er afschuwelijke dingen gebeurd, die ik liever niet opschrijf, omdat ik die zo snel mogelijk wil vergeten.

Voorlopig zitten we hier veilig, in de grote eetzaal van de school van de Zusters van Maria in Ieper. (...)

Ik ben echt niet goed van de vele gruwelverhalen, die ik deze avond heb gehoord. In Staden, Kachtem, Esen,... Overal hetzelfde verhaal van hoe onschuldige burgers koelbloedig werden afgemaakt, omdat ze op de pinhelmen zouden hebben geschoten. Ook in Rousselaere en Isegthem...

Opdracht

Hoeveel burgers kwamen er op 19 oktober om het leven in Roeselare? .....

Het uniform 9

DAGBOEKFRAGMENT ULE
ELVERDINGE, ZONDAG 8 NOVEMBER 1914

Dankzij John -over hem straks meer- kan ik eindelijk weer in mijn dagboek schrijven! De laatste keer dat ik dit deed was op 21 oktober, in de eetzaal van de school van de Zusters van Maria in Ieper, toen de jongens een droge worst van zuster Margriet kregen en die granaat vlakbij de school insloeg.

De reden van mijn lange stilzwijgen is eenvoudig en stom: op weg van Ieper naar hier ben ik mijn potlood verloren. Er zit onderaan in de ransel een pinkgroot gaatje en daar is het dus allicht uit gegleden. Tante Clara heeft geen potloden. De Franse soldaten, die tot vorige week in de schuur waren gelegerd, hadden er misschien wel, maar daar mocht ik van tante Clara geen contact mee hebben. Moe had trouwens ook liever dat ik uit de buurt

van die roodbroeken bleef. Ze hebben geen al te beste naam. Volgens tante Clara stinken “die vuilaards” uren in de wind, wassen en scheren ze zich zelden, zitten ze vol vlooien en hebben ze allerlei “vieze ziektes”, waarover ze verder niets kwijt wilt.

Opdracht

‘De Franse soldaten’ (de Poilu) stonden symbool voor hun vaderland. Hun uniform maakt dit ook duidelijk. Hoe zie je dit?

.....

.....

.....

.....

.....

Kerstbestand ¹²

DAGBOEKFRAGMENT ULE
ELVERDINGE, VRIJDAG 25 DECEMBER 1914

Gisteren hebben we Kerstmisavond gevierd, met patattpuree, worst en kool en als dessert chocolademelk met pannenkoeken. Dit allemaal dankzij nonkel Siele, die voor de nodige chocolade, eieren en worsten had gezorgd. De chocolade had hij geruimd voor tabak en boter, voor de zes eieren betaalde hij een frank en hoe hij aan de worsten was geraakt, vertelde hij niet. (...)

Nonkel Siele vertelde ook dat er gisterenavond Britse en Duitse soldaten zijn gestopt met op elkaar te schieten en samen kerstliederen hebben gezongen. En zelfs tabak en eten hebben uitgewisseld! Als dat waar is, dan vind ik dat toch wel sterk. Wat als alle soldaten nu eens beslisten om te stoppen met op elkaar te schieten en gewoon naar huis gingen om met hun families Kerstmis en Nieuwjaar te vieren en ze de hoge piefen, die zich ver van de frontlijn houden en almaar meer soldaten de dood in jagen, het zelf en zonder bloedvergieten lieten oplossen?

Opdracht

William ‘Greg’ Nottle, Kurt Zemisch, Karel Lauwers en Maurice Laurentin maakten elk zo’n **Kerstbestand** mee. Beluister hun verhalen.

Gas ¹⁴

Op **22 april 1915** werd voor de eerste maal in de geschiedenis op grote schaal gas als wapen gebruikt, de zoektocht naar de best mogelijke manier om je tegen dit wapen te beschermen kon beginnen...

DAGBOEKFRAGMENT ULE
WATOU, MAANDAG 7 MEI 1917

Iedereen is vanaf nu verplicht een gasmasker bij te hebben. Wie op straat loopt zonder, riskeert een boete van vijf frank. Ook de schoolkinderen. Ik heb Maria ook eens zo’n cagoule opgezet, maar ze trok het griezelige ding telkens weer af en keelde het hele huis ondersteboven...

Opdracht

In de loop van de gasoorlog werden maskers verfijnder. Dat ook burgers niet konden ontkomen, toont deze aandoenlijke foto van een Vlaamse moeder met haar dochttertje op de schoot. Ze dragen beiden een kagasmasker. Omcirkel uit welk land dit soort maskers kwamen?

Frankrijk | België | Verenigd Koninkrijk

De loopgravenoorlog ¹⁹

UIT HET DAGBOEK VAN
AMEDEUS

“Liefste Ule, nooit gedacht dat ik ooit ook nog een dagboek zou bijhouden. Ik ben immers, zoals ik jou al vertelde in de Koninginneschool in Vinkem, niet echt een schrijver, maar meer een tekenaar. (...) Terwijl ik dit schrijf, verscholen in een van de holen die we in de zijwand van de loopgraaf hebben gegraven, valt de regen alweer met bakken uit de lucht, zitten wij vergeven van de luizen, de muggen en de ratten en stinkt het hier dag en nacht naar de lijken die op amper een paar meter van ons verwijderd liggen te rotten.”

Opdracht

Op deze foto zie je de Belgische legeraalmoezenier Jules Vanneste met zijn hondje. De hond was graag gezien omdat hij een erg goeie **rattenvanger** was. Op het moment dat z’n vierpoter stierf, liet Jules het diertje opzetten. Hoe luidde de naam van dit hondje?

Achiel Van Walleghem 22

Het Duits Lente-offensief zorgt ervoor dat het vluchtverhaal van Ule nog niet voorbij is. Samen met moe, tante Clara, Maria, Dree, Miel en Guust trekken ze van Watou richting Abeele om daar de trein te nemen:

FRAGMENT UIT ULE

Het kleine station van Abeele stroomt in geen tijd boordevol vluchtelingen. Niet alleen van Watou. Ook van Boeschepe, Westouter, Dikkebus,... De pastoor die een groep oudjes begeleidt, knikt tante Clara vriendelijk toe.

'Dat is pastoor Van Walleghem van Reningelst', verduidelijkt tante. 'Een jeugdvriend van Siele. Een wijze man, die veel doet voor de mensen.'

Opdracht

Achiel Van Walleghem was onderpastoor in Dikkebus toen hij in 1914 van nabij meemaakte hoe de wereld in een spiraal van geweld terechtkwam. Ook hij hield een dagboek bij. In 1916 verhuisde hij naar Reningelst, enkele kilometers verder weg van het front bij Ieper. Hij vluchtte, net als de overige bewoners van Dikkebus en Reningelst, in april 1918 naar Abele om aan een nieuwe golf van geweld te ontsnappen.

Beluister enkele fragmenten uit het dagboek van Achiel.

Karel Lauwers 26

Trieste dag. Vandaag zijn bij de bevrijding van Cortemarck alweer veel teveel makkers gesneuveld, waaronder ook mijn kunstenaarbroeder Karel Lauwers.

Opdracht

Als oudste van vier kinderen, groeit **Karel Lauwers** op in het gezin van kunstschilder Jan Lauwers, in Antwerpen. Geboeid door vaders ambacht trekt hij op zijn elfde naar de befaamde Antwerpse Academie, om er zijn teken- en schildertalenten te laten bloeien. Op 29 juli 1914 wordt hij opgeroepen voor zijn legerdienst. In oktober belandt hij met het 12de linieregiment achter de IJzer. Karel zal er de hele oorlog lang mee de wacht optrekken. Hij probeert er niet alleen een goed soldaat te zijn, maar ook een goed kunstenaar te worden. Tegen de zomer van 1918 is het Duitse leger totaal uitgeput, terwijl de bondgenoten versterking krijgen van frisse Amerikaanse soldaten. Vanuit hun stellingen aan de

UIT HET DAGBOEK VAN
AMEDEUS

IJzer worden de Belgische troepen ingezet om het jarenlang onbewogen front te doorbreken. Ook Karel moet zich in de doodvermoede strijd werpen.

Wanneer kwam Karel om het leven? .....

Wederopbouw 33

DAGBOEKFRAGMENT ULE

WATOU, MAANDAG 11 NOVEMBER 1918

Het is zover!

Vanochtend is om elf uur de wapenstilstand afgeroepen.

De oorlog is gedaan!!!

Ik kan het nog altijd niet geloven.

Hopelijk kunnen we nu snel naar huis, zodat Amedeus Georges in zijn armen kan sluiten en wij eindelijk weer samen een vrij leven kunnen leven.

Eind november trekken Ule, moe, Maria, Georges, Dree, Miel en Guust terug naar Kruishoutem. Bij hun terugtocht passeren ze nog door Ieper...

FRAGMENT UIT ULE

Het marktplein van Ieper ligt er verlaten bij. Het is er ijszig stil. Zowat alle huizen liggen in puin. Ook de schitterende, eeuwenoude lakenhalle is helemaal vernield. Enkel nog een stuk van de fiere toren staat overeind, verbrokken, als een reusachtige rotte kies in een stukgeschoten gebit.

Opdracht

In welk jaar werd deze foto genomen? .....

Ieper Vredesstad 38

Opdracht

Op 11 november 1918 zei de Britse premier David Lloyd George: 'Om elf uur vanmorgen eindigde de gruwelijkste en vreselijkste oorlog die de mensheid ooit heeft geteisterd. Ik hoop dat we mogen zeggen dat, op deze historische ochtend, aan alle oorlogen een eind is gekomen.'

IJdele hoop... als je het zo bekijkt...

Welk conflict barstte los in jouw geboortjaar? .....

Voor opmerkingen en vragen, kunt u steeds terecht op dit adres:

**IN
FLANDERS
FIELDS
MUSEUM**

Kenniscentrum In Flanders Fields Museum

t.a.v. Ann-Sophie Coene en Wouter Sinaeve
Sint-Maartensplein 3 - 8900 Ieper
telefoon: ++32 57 239 450
kenniscentrum@ieper.be